

מאמרים ושיחות ממד"ר הגה"צ
רבי יצחק משה ארלנגר שליט"א

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א'). בזוהר הקדוש בפרשתן מובא מעשה נורא על התגלות נשמה קדושה משמי מעל בדמות סבא טייעא שהתגלה לרבי יוסי ורבי חייא מתלמידי רבי שמעון ואמר להם דברי חידות שלא ירדו לעומק דבריו, ולאחר מכן החל לגלות להם סודות עליונים רזין דרזין, עד שגילה שהוא נשמת אביו של רב המנונא סבא שנשלח משמיים לגלות להם סודות התורה.

ועל חידה אחת שאמר להם, התפעל רבי יוסי ביותר מחידה אחת ששאלם, והוא על "עולמתא שפירתא ולית לה עיינין וכו' ואתקשטת בקשטין דלא הוו" (זוה"ק ח"ב צ"ה ע"א), פירוש נערה יפת מראה שאין לה עיניים ומתקשטת בקישוטים שאינם, וצריך להעמיק ולהתבונן בדברי חכמים וחידותם בפרט שהתגלו ע"י נשמה מעולם העליון.

ובספרים הקדושים האריכו רבות בסוד העולמתא שפירתא דלית לה עיינין והקישוטין דלא הוו, שעולמתא זו היא השכינה הקדושה שלפעמים מכנים אותה חכמים בלשון כלה ולפעמים נערה, והשכינה הקדושה כביכול אין לה עיניים, רק מצפה מאיתנו שאנחנו ניתן לה עיניים, כי המעשים של ישראל הם בונים את בניין השכינה בניין המלכות.

ועינין עיני השכינה הוא סוד השגחה פרטית כמ"ש "תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה" (דברים י"א י"ב). והנה יש כוונה מהאריז"ל בקריאת שמע בפרשת "והיה אם שמוע", לכוון את ג' שמות הוי"ה שבפרשה זו, בצירוף עיינין, פירוש שצירוף כל אות מהשם הוא בעיגולים מחוברים דוגמת עיניים כאשר כל שם יש בו כ"ד עיינין, ויש בזה סודות עמוקים ששמות העיינין הללו בפרשת "והיה אם שמוע" הם לבניין עיני רחל, וג' השמות בצירוף עיינין שבפרשת "ויאמר" הוא לבניין עיני לאה, כי השכינה הק' מכונה רחל ולאה, וכתוב (בראשית כ"ט י"ז) "ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה", ובקריאת פרשיות קריאת שמע מידי יום אנו בונים את עיני השכינה כביכול.

והעניין הוא שפרשת "והיה עם שמוע" כולו מלמד על השגחה פרטית שהבורא משגיח ומשלם שכר לעושי רצונו ומעניש לעוברי רצונו, ועל ידי שמתבוננים בהשגחה פרטית ולא חיים כבהמה עלי אדמות, הנה על ידי זה נבנים עיני רחל, וכמובן שיש דרגות בבניית עיני השכינה, כאשר המדרגה הכי פשוטה הוא בעצם קיום מצות הבורא באמירת פרשת "והיה עם שמוע" עם "ויאמר", אולם העיקר הוא התורת חיים למעשה שאדם חי עם העייניים של מעלה וכל חייו הם מתוך הכרה בהשגחה פרטית וידיעה שהעולם אינו הפקר ויש מי שמביט צופה ומשגיח על כל צעד ושעל עליהם כל אחד עתיד ליתן דין וחשבון, והן אמנם כי איננו יודעים חשבונות שמים, אולם זאת הזינן בחוש שישנם חשבונות ושחיי האדם מונהגים בהשגחה פרטית מלמעלה.

וזהו שאמרו בזוה"ק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", דא רזא דגלגוליא, שלא פעם רואים בחוש תינוק שנולד ומרגע ראשון של חייו ועד אחרית ימיו סובל מאובים וייסורים, אשר דבר כזה אין לו שום ביאור אחר מלבד זאת שזהו רזא דגלגוליא שנשלח משמים לארץ לתקן גלגולים קודמים, שהלא "צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו" ומציאות כזו רק מוכיחה שאית דין ואית דיין, והחי יתן אל ליבו להבין שהעולם אינו הפקר, ובכל יום באמירת פרשת "והיה עם שמוע" ישם על ליבו את אשר הוא מוציא מפיו שהכל תלוי אם שמוע תשמעו או אם חלילה לא, וככל שישם חשבתו בזה יותר כך יחיה בידיעה זו תמיד, כמו שפסק בשולחן ערוך או"ח ריש סימן א' "שיויתי השם לנגדי תמיד כשיחשוב שמלך גדול עומד עליו ורואה במעשיו מיד תגיע אליו היראה", הנה מחשבה זו שמלך גדול עומד עליו

ורואה במעשיו זהו מה שמכונה עיניים של מעלה, וכשחי את חייו באופן כזה אזי מתקן הוא עיניים לשכינה, אשר עניין השבירה ונפילת הניצוצין בעולם מכונה בכתבי האריז"ל בשם נפילת אורות העיניים.

וזה האדם שחלילה וחלילה אינו משים אל ליבו את השגחת הבורא דאית דין ואית דיין והוא חי את חייו כאילו העולם הפקר ויכול לעשות בו כטוב בעיניו, אדם כזה נמצא במקום הנפילה של שבירת הכלים משם באים כל הניסיונות שבעולם, וכמו שביאר ה"מאור עיניים" עניין השבירה ונפילת המידות ומיתת המלכים, שהשפעת שפע חיות מאת הבורא אל העולם מכונה בשם השגחת עיני הבורא, ובעת הסתר פנים שכביכול אינו מביט אל העולם אזי נחסר השפע ונעשה חורבן, לכן נקרא בחינת נפילת עיניים שאינם משגיחים אז, ונעשה מצב של עיני ה' משוטטות בכל הארץ כאילו העיניים נפלו ומשוטטות בעולם ואנו צריכים לקבצם ולהשיבם כדי שתחזור ההשגחה העליונה להאיר ולהשפיע לעולם, וזה נעשה כאשר אדם מתעורר לתשובה מתוך ידיעה זו שעייניים של מעלה קיימים ומביטים ורואים במעשיו, בזה הוא משיב את עיני ה' המשוטטות בארץ כביכול אל הבורא ומגלה שבאמת הסתר פנים אין כאן רק השגחה באתגליא, וכך כתוב בפירוש בזוהר הקדוש שעניין המיתה שכתוב אצל המלכים אינו מיתה של התבטלות לגמרי, רק כל ירידה ממדרגה למדרגה תחתונה ממנה מכונה בשם מיתה, וכיוון שהבורא הסתיר פניו מהעולם גרם ששבע המידות העליונות נפלו פירוש שהיה להם ירידה והם מכוננים מדרגות שאינם מן הקדושה העליונה, זהו מה שנקרא מיתה לאותם מידות ומירידה זו נגרם שיתהוו עייניים נמוכים מן המידות האלו אהבה ויראה והתפארות וכו' שנפלו ונותקו משורש הקדושה ונפלו אל דברים שפלים, הכל בסיבת השכחה שאין זוכרים את עיני ה' שמביטים ומתבוננים בעולם.

אמנם האמת לאמיתו הוא שאין מציאות שאור ה' או הבריאה שברא תהיה נפרדת ממנו, רק לפנים נראה כאילו הסתיר השגחתו ואינו מתבונן והעולם כמנהגו נוהג, אולם באמיתות העניין הבורא צופה משגיח ויודע ואין שום מפעל בבריאה שאינו בהשגחתו יתברך, וזהו משמעות של תחיית המתים שיהיה לעתיד, שאז יהיה הגילוי שמעולם לא היה מיתה ומעולם לא היה הסתר על עיני מעלה, רק היה כמו שכתוב באדרא קדישא "עיניו כיונים דעבדין הונאה לבני נשא", שהעיניים נראים כמחייכים והבורא מאריך אפו בשעה שבאמת הם צופים ומביטים ובסופו עתיד ליתן את הדין, וכלשון קדשו של ה"אור החיים" הקדוש "יש יום לא"ל איום משפט יעשה", ואז בבוא יום המשפט הוא נוכח פתאום לדעת שהעיניים אינם מחייכות כלל וכלל.

ובאמת כשמשימים דברים אלו על לב נופל פחד עצום כי אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה עד כי קשתה מאוד הדיבור בזה, אולם "מכסה פשעיו לא יצליח" ובזמן קדוש בעידן רעוא בעומדנו בזמן נעילת ימי השובבים הקדושים אין לך זמן ראוי מזה לגלות הפשעים כדי לכבסם ולנקותם, ועוד בשבת משפטים שהוא גם כן שבת קבלת התורה ושבת "נעשה ונשמע" שקיבלו ישראל על עצמם בפרשה זו, אשר לעת כזו אומר לנו הבורא "קריבו לי חזו חילי", התקרבו נא אליי וראו כוחי, והשיבו אליי את עיניי המשוטטים בעולם בשימת דברים אלו על ליבכם שעין השם צופה ומביט על כל מצעדי איש ומעלליו. זו היא עבודתנו בעולם לעשות עיניים למלכא קדישא, לעולמתא שפירתא דלית לה עיינין, ע"י החקיקה בלב שאית דין ואית דיין והעולם אינו הפקר, ועי"ז לקבל עליו עול מלכות שמים כמו שמתחילה פרשה זו "כי תקנה עבד עברי" שראשית דבר הוא ההתבוננות שעבדיי הם ולא עבדים לעבדים, כמ"ש בזוה"ק דעבדים פטורים מק"ש משום שהוא כפות באחרא ואינו יכול לקבל עליו עול מלכות שמים "כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא, בגין לאפקא מניה טב לעלמא, ואי לא

קביל עליה ההוא עול, לא עביד מדי" (זוה"ק ח"ג ק"ח ע"א), כמו שידוע מאמר הרבי ר' אלימלך זי"ע שהמטבע צורתא דוואא מחשיך את עיני השכל, כי כשאדם כפות באחרא בתאוות הממון ובהבלי העולם אינו יכול להיות כפות בקודשא בריך הוא.

וכיון שבני אדם כפותים באחרא, צריך בורא לשלוח זעזועים לעולם, כמו ששלח ביום שמחת תורה דהאי שתא והרעיד כל לב על צרות כמים שבאו על בני ישראל, כדי להזכירנו שיש מי ששלחנו לעולם "מה לך נדרם קום קרא אל אלוקיך", ואנו משיבים כלפי מעלה "את קולך שמעתי בגן ואירא".

ובהמשך דבר החידה הנזכר בזה"ק, דאתקשטת בקישוטין דלא הו, איתא בכתבי הרה"ק מבראדיטשוב זי"ע ששאל לרבו המגיד הגדול "אם שעשועים אינו אמת", פירוש שאם הבורא מקבל שעשועים מעבודת עמו ישראל שנלחמים ביצרם ומתגברים עליו, הלא פיתויי היצר הם דמיון ואחזית עיניים ואינם אמת, ונמצא לכאורה שהשעשועים אינם אמת. והשיבו המגיד, "אמת היא שציוה הקב"ה לאברהם העלהו לעולה", וביאור תשובתו הוא, שהבורא מעולם לא ציוה לאברהם לשחוט את יצחק, רק אמר לו "העלהו לעולה", להעלותו על המזבח אבל לא לשחוט, ורק מטעם שלא הבין אברהם אבינו כוונת הבורא והיה סבור שציוה עליו לשחוט, רק מזה בא לו כל ענין הנסיונות שהיו במעשה העקידה, ואעפ"כ שלכאורה לא היה כאן נסיון כלל משום שהבורא מעולם לא ציוה עליו לשחוט בפועל, עכ"ז רואים אנו כמה שעשועים נעשה לבורא למעלה קישוטים עליונים אשר עד היום אנו חיים בזכותו. וזה ענין העולמימתא שפירתא השכינה הקדושה דלית לה עיינין, שכלפי עיני בשר נראה שאין לשכינה עיניים וכביכול אינו משגיח בעולם ויכול כל אחד לעשות ככל העולה על רוחו, אולם הוא אינו אמת כמו שהציווי לשחוט את יצחק לא היה אמת, והוא רק דמיון ואחזית עיניים כי באמת הבורא צופה ומביט בעינא פקיא, אמנם מחמת העלם ידיעה זו באים לאדם נסיונות שמרגיש שהעולם הפקר ויכול להלך אחר תאוות ליבו, אולם באמת גם זה אינו אמת, אמנם מן ההעלם הזה נעשים למעלה קישוטין דלא הו, קישוטים לשכינה הקדושה מעבודת בני ישראל שמעלים שעשועים מדברים דלא הו כלל.

והראיה הכי גדולה שכל ענייני העוה"ז הם דמיון בלבד ואינם אמת, שאנו יודעים שהנשמה אחר עלותה למעלה ושבה אל שורשה אין לה שום געגוע ורצון לכל העניינים שהיו לה בהאי עלמא דשקרא, משום ששם הוא עולם האמת וכאן למטה הוא שקר, וכששבה הנשמה אל האמת מתבטלת ממנה ידיעת השקר, וכך יהיה לעתיד כמ"ש (ישעיה ב' כ') "ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו" כשתתגלה לעתיד אור ה' ויתקיים בנו מהרה (ישעיה ס' א') "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח" בב"א.

(רעוא דרעוין פרשת משפטים תשפ"ד)

הנה סוד הגלגול הוא גם ענין ימי השוכבי"ם הקדושים אשר אנו עכשיו בחותם שלהם, כי בימים אלו נשלם תיקון ניצוצי הקדושה שהיו מפוזרים במצרים על ידי שעבוד נשמות ישראל וצאתם מאפלה לאור גדול, כי שורש נשמות הללו הוא מק"ל שנים שהיה אדם הראשון עסוק בתיקון החטא, ויצאו ממנו נשמות בדרך לא טוב, והיו בדמיון הזהב אשר בבטן האדמה אשר לו תואר לו ולא הדר, והיה צריך להביאם בעליל לארץ כדי לזקקם ולגלות הזוהר והיופי שלהם, על כן באו בגלגול בדור המבול, ומחמת שהיה טינופם עבה עדיין, נמשכו אחר הענין הרע שבו באו, והשחיתו דרכם גם כן עד אשר נשחתה הארץ ובא המבול, ואחר כך באו בגלגול שנית בדור אנוש וגם שם הלכו והרשעו ונאבד מארץ זכרם, וחזרו ובאו עוד באנשי סדום הרעים וחטאים לפני ה' מאוד, עד שהרגם הקב"ה והורידם באחרונה במצרים.

ולכן תיכף אחר קבלת התורה שנשלם כל סדר הגלגול בכל מה שעבר על בני ישראל במצרים, תיכף באה פרשת "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", רמז לצער הנשמות שעובר עליהם מה שעובר בגזירת עליון מנפלאות תמים דעים, ומאמר זוה"ק 'אלין סדורין דגלגולין', תדעו שהכל מה שעובר על אדם הוא סוד הגלגול שהוא נעלם עכשיו בעולם הזה אשר אין בו לדיין אלא מה שעיינו ראות, אך לפניו יתברך הכל גלוי וידוע וצדקתו כהררי אל משפטיו תהום רבה.

(מתוך רעוא דרעוין משפטים תשע"ז)

עירין קדישין

כ"ה שבט יו"ד של הרה"ק ר' דוד ממיקאלייב זי"ע תלמיד הבעש"ט. בראשית דרכו של הרה"ק רבי דוד מיקאלייב עבר טרם התקרבו אל הבעש"ט הקדוש, היה רבי דוד עובד את השם בצוותא עם ידיד נעוריו אשר יחדיו השתעשעו בתורה ועבודה ועלו למדריגות רמות, אמנם בעת שהגיעו השמועות הנוראות אודות פעליו הקדושים של הבעש"ט, החליט בליבו שמוכרח להסתיר את דבר נסיעתו למעזבו כדי שלא יניאוהו מרצונו לעמוד על סודה וטיבה של ה"כת המסוכנת"... דבר זה היסב צער רב לידיד נעוריו, אולם עוד יותר היה ידידו מיצר על כך שאברך יקר כרבי דוד נתפס אל אותה כת מסוכנת.

באחד מן הימים זימנו מן השמים את שניהם למקום, והידיד הישן נפשו בשאלתו מה זאת מצא במחיצת אותה כת שהניח את כל עברו ונעלם מן העין, שח לו רבי דוד דברים כהויתם: הלא זכור לך כמה חשקה נפשנו להתעלות על במתי התורה בלימוד תורה לשמה, אכן למדנים היינו, אולם ההתעלות והדביקות אליה נכספה נפשנו לא השגנו, עד שביום מן הימים גונב לאזני שמועה שאצל הבעש"ט הק' לומדים תורה לשמה ועוד עניינים נוראים, גמרתו בליבי שלא להניח לשום מניעה לעמוד כנגדי ולמנוע את הנסיעה למעזבו, ובהחבא נסעתי אל הבעש"ט. בעת שהגעתי למעזבו רצו התלמידים לקרבי כל מיני אופנים כדי שימצא המקום חן בעיני ואשאר עמהם, אולם מאומה לא היה קרוב אל ליבי, עד ששמעתי שבלייל היארצייט להורי הבעש"ט, מסתגר הוא בחדרו ופועל שם עניינים נוראים, מיהרתי להיחבא בחדרו של הבעש"ט וראיתי הולך וסובב בחדרו אנה ואנה בחזרו על כל ששה סדרי משנה בע"פ משך כל הלילה, ואם כי היה זה מעמד נשגב מאד, עדיין לא פעל הדבר על ליבי להניח הכל ולהשאר שם. כך עברו עלי ימים וכבר היה בדעתי לחזור למקום מוצאי, אולם כיון ששמעתי שבעת שעושה הבעש"ט עליית נשמה אפשר לראות אצלו עניינים נוראים, עיכבתי עצמי שם כדי לחזות במראה, ואכן כך היה באחד הפעמים שדרש הבעש"ט הק' לפני החבראי קדישא בכוונות המקוה, קם אחד מן התלמידים והקשה "הלא האריז"ל אינו אומר כן", באותו רגע אחזה אש של התלהבות במרן הבעש"ט והוא החל מגלגל בעיניו וזרק ראשו לאחור, ואני בראותי זאת הבינתי שזה עתה נפל בחלקי הזדמנות לחזות בעליית נשמה שעושה הבעש"ט הק', ונוהרתי מאד שלא להסיר מבטי ממנו בכל אותו זמן, אמנם פתאום נפלה עליו עייפות נוראה ולאנסי נרדמתי על עמדי, והנה בחלומי הנני רואה אנשים רבים רצים ורצים, והחילותי גם אני לרוץ עד בואי אל היכל גדול מלא וגדוש, ועליהם עומדים האריז"ל והבעש"ט, תחילה ראיתי את האריז"ל דורש בכוונות המקוה, ואח"כ אמר הבעש"ט דרוש אחר בכוונות המקוה וראיתי את האריז"ל מנענע בראשו ומסכים לדברי הבעש"ט, ובראותי זאת התעוררתי משנתי, ותיכף ראיתי את הבעש"ט מחזיר ראשו וכו' עד שהתעורר לגמרי, ושוב התחיל את כל הדרוש שאמר תחילה, אולם הפעם כשקם השואל וחזר להקשות הלא האריז"ל אינו אומר כן, קרא הבעש"ט ואמר "דוד, לקחתי אותך לעדות"... ובזאת פעל אצלי ונתקשרתי בקשר של קיימא עם בני החבראי קדישא. זכותם יגן עלינו.

אנפין חדתיין

יכתב משה את כל דברי ה' וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר ושתיים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל (שמות כ"ד ד'). אי בזה"ק על יעקב אבינו שהניח י"ב אבנים מראשותיו ואח"כ עשה מהם מצבה, שהיו אלו כנגד י"ב מלאכי המרכבה שהיו עולים ויורדים בו. וז"ס המצבה שהקים משה רבינו לשנים עשר שבטי ישראל, כי יעקב מלבר ומשה מלגאו. וזהו ויבן מזבח תחת ההר ושתיים עשרה עה"א גימ' י"ב המלאכים מיכאל קדמיאל פדאל גבריאל צדקיאל חסדיאל רפאל רזיאל סטטוריה נוריאל פיאל ענאל עה"א והכולל.

גם ושתיים עשרה מצבה לשנים עשר עה"א גימ' שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה אחד ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד עה"ת והכולל, ומצבה גימ' יופיאל סוד ב' אלפי"ן סוד יעקב ומשה אשר יעקב אבינו עלה ללובן העליון שבבקע הא' כידוע מדברי המגיד, ומשה הוא מלגאו דיעקב כנ"ל, וכן לשנים עשר גימ' אלף סוד א'.